

ISTORINĖS ATMINTIES VEIDRODIS

189-oji karo diena

*Kaip ostija balta diena
Nakties juodoj gerklėj sušlapo
Šaka alyvos kruvina
Balandžiui krintanti iš snapo*

*Per sapną krentame ir mes
Skaičiuodami avelių bandą
Prarandame savas žemes
Taip pat kaip žemė mus praranda*

*Tikėti bandome Dievu
Taip pat kaip jis mumis dar tiki
Tarp melo veidrodžių kreivų
Kreivai dar šypsosi ir Nikė*

*Ji deivė pergalės tačiau
Juk ne dėl jos šis kraujas liejas
Kada atėjęs pamačiau
Ir sutrikau nenugalėjęs*

*Nejaugi žemėj taip žiauru
Nejaugi žemėje taip šventa
Tarp išdavysčių ir karų
Bedugnę pereiti per lentą*

*Siūbuojančią yra sunkiau
Negu žiūrėt į tamsą juodą
Ir žodžiai tie kuriuos sakiau
Tebuvo tik liepsnos paguoda*

*Kol kas nei melo nei tamsos
Negalime lengvai įveikti
Bet jaučiam iš širdies visos
Artėjančią šio karo baigtį*

*Nors šėlsta kryžminė ugnis
Mums nepalankūs vėjo kirčiai
Nors taip genėja per šaknis
Gyvybę kas paklūsta mirčiai*

*Mes vis dar turime vilties
Kurių savy kiekvienas neša
Kad pamintieji atsities
Surinkę ašaras po lašą*

*Supilsim ištisas marias
Vėl ryžtą savyje pajutę
Mes turim sielas nemarias
Ir jos atlaiko sielapjūtę*

*Kol glostom debesis kurie
Iš lėto tupiasi ant pievos
Ir virpa rankose taurė
Kurių kaskart pripildo Dievas*

*Čia nė vienos dienos baltos
Daugiau nei pusmetį nebuvo
Kūrėjui raukšlės ant kaktos –
Dangus suraižytas lėktuvų*

Vainius Bakas,
2022 m. rugpjūčio 31 d.

Surinko faktus apie Ukmergės sąsajas su nepriklausomos Lietuvos kariuomene

Vladas Kovarskas, Ukmergės kraštotyros muziejaus istorikas, karybos tema domisi daugelį metų. Per tą laiką sukaupe įdomių faktų apie Ukmergės sąsajas su nepriklausomos Lietuvos kariuomene. Šiandien, besitęsiančio karo Ukrainoje akivaizdoje, prisiminti krašto patriotinė dvasią ypač svarbu.

Skaistė VASILIAUSKAITĖ- DANČENKOVIENĖ

Ar žinote, kad būtent Ukmergėje tarpukariu buvo įsteigtas pėstininkų Kauno kunigaikščio Vaidoto pulkas, kuris tęsia veiklą ir atgimusiame Lietuvoje? O tai, kad Ukmergėje ilgus metus veikė Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio

Gedimino pulkas, kurio įsiliejimas į miesto visuomeninį gyvenimą tapo neatsiejama krašto savastimi? Apie tai ir apie kitus mūsų miesto istorijos bei sąsajų su karyba aspektus kalbamės su V. Kovarsku, kuris pats analizavo šaltinius, rinko medžiagą, vartė dokumentų originalus, saugomus archyvuose.

Kaip susidomėjote karine tematika?

Karo tema pradėjau domėtis ne kaip muziejininkas, o kaip ir visi berniukai – dar vaikystėje.

Rekonstrukcija susidomėjau nuo 1996-ųjų. Tuo metu studijavau kartu su Karo muziejuje dirbančiais žmonėmis, su kuriais pradėjome bendradarbiauti. Tada atlikta XVIII amžiaus pabaigos – XIX amžiaus pradžios ginklų ir uniformų rekonstrukcija.

Nukelta į 4 p.

Šiame pastate Deltuvos gatvėje pradėtas kurti pėstininkų pulkas, 1920-aisiais pavadintas Kauno kunigaikščio Vaidoto vardu.

Autorės nuotr.

Apie atsaką karui – Europos Parlamente

Rugsėji Strasbūre vykusioje Europos Parlamento sesijoje, kurios posėdžius teko stebėti ir žurnalistams iš Lietuvos, dėmesio centre buvo karo Ukrainoje tema. Tai – pirmas kartas, kai Parlamento nariai Europos Sąjungos (ES) padėti aptarė karui siaučiant Europoje.

Skaistė VASILIAUSKAITĖ- DANČENKOVIENĖ

Apie karo iššūkius bei pagalbą Ukrainai metiniame pranešime kalbėjo Europos Komisijos (EK) pirmininkė Ursula fon der Lejen. Rusijos karą prieš Ukrainą ji pavadino karu prieš ES vertybes, energiją, ekonomiką, ateitį.

Pripažino, kad reikėjo klausyti šalių, kurios pažįsta Rusiją, – Baltijos valstybių, Lenkijos, Baltarusijos opozicijos, Sakart-

velo. Jos daug metų kartojo, kad Putinas nesustos, tačiau nebuvo įsiklausoma.

•••

Pirmininkė pabrėžė, kad nuo pat karo pradžios solidarizavosi visa Europa, kurios atsakas į agresiją buvo „vieningas, ryžtingas ir betarpiškas“. „Nuo pat pirmos dienos Europa stovėjo Ukrainos pusėje. Su ginklais. Su lėšomis. Su svetingumu pabėgėliams. Ir su griežčiausiomis sankcijomis, kokias pasaulis kada nors matė“, – sakė U. fon der Lejen.

Ji pristatė, kokia pagalba Ukrainai suteikta. Kovo mėnesį Ukraina per dvi savaites buvo prijungta prie ES elektros tinklų. Dabar šalis eksportuoja elektros energiją į ES. Ukraina įtraukta į Europos nemokamo tarptinklinio ryšio erdvę. Šaliai netaikomi muitai eksportui – taip siekiama sudaryti sklandų priėjimą prie

bendrosios rinkos.

Primintos sankcijos, taikomos Rusijai. Trys ketvirtadaliai Rusijos bankų sektoriaus atskirti nuo tarptautinių rinkų. Iš šalies išvyko per 1 000 tarptautinių kompanijų. Rusijos pramonė byra, nes automobilių gamyba, palyginti su praėjusiais metais, sumažėjo trimis ketvirčiais. Rusijos kariuomenė karinės įrangos taisymui naudoja lustus iš buitinių technikos, nes nebetiekiami puslaidininkiai.

Iki sesijos Ukrainai suteiktas daugiau nei 19-os milijardų eurų finansavimas, neskaitant karinės paramos.

Nukelta į 4 p.

Europos Komisijos pirmininkė Ursula fon der Lejen.

Šauliai pristato savo narius

Kęstutis Jarmalavičius (Laukinis), mokomojo skyriaus „Žali laukiniai“ vadas

Kiek laiko esate šaulys, kodėl pasirinkote juo tapti?

Šauliu tapau šių metų kovo 11 d. Įvykiai Ukrainoje labai sukrėtė, todėl tai buvo pagrindinė priežastis apsispręsti.

Kaip vertinate šią patirtį? Ar džiaugiatės savo sprendimu?

Džiaugiuosi, kad abu su žmona tapome šauliais. Tai sustiprina šeimą. Išaušus diena X nereikės vienam kito mokyti kaip elgtis.

Puiki patirtis, išmokau daug dalykų, apie kuriuos nebuvo jokio

supratimo. Taip, sprendimas buvo teisingas. Galvoju, kad anksčiau reikėjo tapti šauliu.

Jums asmeniškai kokia įsimintiniausia buvimo šauliu akimirka?

Įsimintiniausia diena – priesaikos davimas.

Žodis, kuriuo apibūdintumėte Ukmergės šaulius.

„Vienybė“.

Ką patartumėte tiems, kurie svarsto apie tapimą šauliais?

Jeigu myli Lietuvą ir vertini laisvę – neabejok!

Rekomenduojama knyga ar filmas.

Pora filmų palikę įspūdį – „Žalioji mylia“ ir „Vertikali riba“. Filmai bendram supratimui apie žmogaus galimybių beribiškumą.

Jei turite klausimų apie ta-

#PAŽINKUKMERCĖSŠAULIUS

KĘSTUTIS JARMALAVIČIUS

„Šauliu tapau šių metų kovo 11 d. – įvykiai Ukrainoje labai sukrėtė, todėl tai buvo pagrindinė priežastis apsispręsti.“

PRISIJUNK PRIE MŪSŲ!

UKMERCĖS VYČIO 1002-OJI ŠAULIŲ KUOPA

pimą šauliu, siųskite juos el. paštu ukmergessauliukuopa@gmail.com.

Daugiau informacijos apie Ukmergės šaulius #PažinkUkmergėsŠaulius.

Apie atsaką karui – Europos Parlamente

Atkelta iš 3 p.

„Europos solidarumas su Ukraina išliks nepajudinamas“, – sakė pirmininkė žadėdama, kad tiek sankcijos Rusijai, tiek finansinė parama Ukrainai bus tęsiamos.

● ● ●

Pirmininkė kalbėjo apie Ukrainos ateitį. „Ukrainos atstatymas prasidės nuo švietimo, įmonių augimo spartinimo.“ Suskaičiuota, kad pusė milijono ukrainiečių vaikų pradėjo mokslus ES. Tačiau daugelis kitų, likusių gimtojoje šalyje, tiesiog neturėjo

klasių, į kurias galėtų eiti. Karas sugadino arba sunaikino daugiau nei 70 Ukrainos mokyklų. Jų atstatymui numatyta 100 mln. eurų parama.

● ● ●

Priklausomybė nuo Rusijos iškastinio kuro turi savo kainą. Sprendžiant šią problemą susitarta sujungti saugyklas. Šalys pradėjo bendradarbiauti su JAV, Norvegija ir kitais tiekėjais. Taip siekia užtikrinti tiekimą, mažinant priklausomybę nuo Rusijos.

Paminėtos Baltijos šalys, kurios investavo į atsinaujinančią

energiją, į SGD terminalus ir jungiamąsias linijas, kad nutrauktų priklausomybę nuo Rusijos.

EK pirmininkė kalbėjo apie ryšių tarp šalių ir demokratijos stiprinimą. Po Antrojo pasaulinio karo pasaulio tautos kartu sukūrė tarptautinę sistemą, skatinančią taiką, saugumą, teisingumą ir ekonominę pažangą. O dabar ši sistema tapo Rusijos raketų taikiniu. „Tai, ką matėme Bučos gatvėse, yra didžiausias tarptautinių taisyklių pažeidimas“, – sakė U. fon der Lejen.

Pažymėjo, kad būtina sutelkti kolektyvinę galią. Siekiant plėsti

demokratijos branduolį, svarbu stiprinti ryšius tarp šalių narių bei demokratiją žemyne, pradėdant nuo tų, kas jau siekia narystės ES. EK pirmininkės žinia Ukrainai, Sakartvelui, Moldovai, Vakarų Balkanų šalims: „Sąjunga nebus pilna be jūsų“. Akcentavo, kad svarbu bendradarbiauti ir su šalimis už ES ribų.

● ● ●

U. fon der Lejen atkreipė dėmesį, kad trūksta solidarumo diskusijose dėl migracijos.

Milijonai Ukrainos pabėgėlių Europos šalyse, ypač Lenkijoje,

sulaukė pagalbos. Moteris, vaikus, kuriems nežinioje dėl savo ateities teko bėgti nuo karo Ukrainoje krentant bomboms, kaimyninių šalių piliečiai pasitiko atviromis rankomis ir širdimis.

Pasak pirmininkės, veiksmai, parodyti ukrainiečių atžvilgiu, turi būti ne išimtis, o ateities planas. Reikia greitų procedūrų sistemos, kuri gebėtų susidoroti su krizėmis.

Surinko faktus apie Ukmergės sąsajas su nepriklausomos Lietuvos kariuomene

Istorikas Vladas Kovarskas karo temą tyrinėja jau daug metų.

Atkelta iš 3 p.

Tuo pačiu pradėjau domėtis ir tarpukario kariuomene bei bendrai karyba.

Kuo skiriasi pulkas, batalionas bei kiti struktūriniai vienetai?

Mažiausias vienetas yra skyrius, jį sudaro apie 10 karių. Būri – apie 30, kuopą – apie 100, batalioną – nuo 400 iki 700 karių. Pulka tarpukariu sudarė iki 3 tūkst. karių. Dar didesnis vienetas – brigada. Joje – iki 4 tūkst. karių. O apie 10 tūkst. karių – divizija.

Dabar, vadovaujantis NATO standartais, pulkų Lietuvos kariuomenėje nebeliko.

Kokius šaltinius jums teko tyrinėti?

Daugiausia šaltinių yra Lietuvos centriniame valstybės archyve. Jame yra ir dokumentai, liudijantys apie bataliono Ukmergėje kūrimą.

Vykstant kovoms dėl Lietuvos nepriklausomybės, 1919 m. karininkas Jurgis Kubilius Ukmergėje pradėjo organizuoti savanorių dalinį, kuris buvo pavadintas Ukmergės batalionu. Tų pačių metų pabaigoje jis pertvarkytas į 8-ąjį pėstininkų pulką, o 1920 m. vasario 16 d. jam suteiktas Kauno kunigaikščio Vaidoto vardas.

Tai – pati pradžia. Ji truko neilgai, apie keturis mėnesius, kol įsikūrė pulkas ir išėjo į frontą.

Yra išlikę ir dabar archyve saugomi įsakymai, ūkiniai dokumentai.

Taip pat yra išleista fotografuota knyga „Pėstininkų Kauno ku-

nigaikščio Vaidoto pulkas 1919–1934“. Ji parengta 1934-aisiais pulko iniciatyva išleisto leidinio, kuris buvo skirtas penkiolikos gyvavimo metų sukakčiai paminėti, pagrindu.

Kiek laiko skyrėte pirminių dokumentų paieškai, analizavimui?

Bataliono steigimo Ukmergėje dokumentus archyve susirinkau per tris kartus, tad užtrukau tris dienas. O paskui laukė jų analizavimas, apdorojimas.

Ukmergės kraštotyros muziejus bendradarbiauja su dabartinės Lietuvos kariuomenės Kunigaikščio Vaidoto mechanizuotoju pėstininkų batalionu, kuris yra dislokuotas Jonavos rajone, Rukloje, ir veikia kaip tarpukariu Ukmergėje įkurto ir Lietuvą nuo priešų ginusio pulko tęsinys.

Ne taip seniai kartu informacine lentele paženklino pastatą, kuriame buvo bataliono pradžia tarpukariu. Tai – Ukmergėje, Deltuvos gatvėje, esantis pastatas. Dabar jame įsikūręs Socialinių paslaugų centras.

Batalionui padovanojome įsakymo tarpukariu Ukmergėje įkurti atskirą batalioną, saugomo archyvuose, kopiją.

Prieš karantiną bataliono naujokai Ukmergėje davė priesaiką.

Ukmergėje tarpukariu ilgą laiką buvo dislokuotas kitas pulkas – I-asis pėstininkų Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino, kuris davė pradžią šalies ginkluotosioms pajėgoms. Kokie šaltiniai liudija apie tai?

Apie Gedimino pulką originalių dokumentų pats nerinkau. Tai padarė kiti – Vytautas Gipas, Gintautas Surgailis. Jie rašė šio pulko istoriją. Mes naudojames jį surinkta medžiaga.

Yra išleista Jono Abraičio atsiminimų knyga „Gedimino pulko likimas“ (1994).

Ukmergėje buvo ir trečias pulkas?

Septintasis pėstininkų žemaičių kunigaikščio Butegidžio pulkas. Jis Ukmergėje buvo labai trumpai, jokių duomenų neišlikę. Šio pulko istoriją rašė G. Surgailis. Savo monografijoje jis mini, kad pulkas 1920 metais Ukmergėje būdavo epizodiškai, kai vyko kovos ties Širvintomis ir Giedraičiais.

Kuo šie pulkai svarbūs Ukmergės kraštui?

Pirmasis svarbus tuo, kad buvo įkurtas Ukmergėje, čia – jo pradžia. Mieste esančiose Vaižganto kapinėse palaidoti šio pulko savanoriai, žuvę mūšyje prie Širvintų. Ant paminklo yra įrašas, sakantis „Amžiais gerbs jus lietuviai...“

Kodėl svarbu prisiminti istorinę praeitį šiandien?

Istorijos pažinimas skatina patriotiškumą. Rekonstravimas – viena iš istorijos mokymo bei

ma kas dvejus metus.

2004-aisiais įsikūrė Ukmergės karo istorijos klubas „1-as LDK Didžiojo Etmono pėstininkų regimentas“ ir perėmė šią iniciatyvą. Deltuvos mūšis – vienintelis Napoleono armijos mūšis, vykęs Lietuvos teritorijoje.

„1-as LDK Didžiojo Etmono pėstininkų regimentas“ taip pat veikė Abiejų Tautų Respublikoje. Jo kariai žuvo Kosčiuškos sukilimo prieš Rusijos imperijos priespaudą metu. Šis sukilimas žadino lietuvių tautinę savimonę.

Aš pats priklausau Kauno klubui, bet dalyvauju ir Ukmergės klubo veiklose.

Kodėl svarbu prisiminti istorinę praeitį šiandien?

Istorijos pažinimas skatina patriotiškumą. Rekonstravimas – viena iš istorijos mokymo bei

valstybės raidos pažinimo formų – ypač aktualus dabar, kai siekiama mokyti per edukacijas, patirtį.

Istorijos žinojimas žadina valstybės sampratą, primena, kad esame ne šiaip sau žmonės, o valstybės piliečiai. Tie visi daliniai buvo įkurti tam, kad gimtų valstybė. Dabar – taip pat. Tai buvo ypač svarbu po 1990-ųjų, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo pradžioje. Reikėjo priminti žmonėms, kad valstybę mes turime nuo seno, bet jos netekome. Po daugiau nei šimto metų atkūrimo, bet 1940-aisiais vėl netekome. Tas žinojimas formuoja mentalitetą ir turbūt grūdina. Esame viena iš 200 valstybių pasaulyje. Bet ne visos tautos turi valstybes. Pavyzdžiui kurdai, kurių yra apie 35–40 mln., valstybės neturi.

Mieste esančiose Vaižganto kapinėse palaidoti Kauno kunigaikščio Vaidoto pulko savanoriai, žuvę mūšyje prie Širvintų. Ant paminklo yra įrašas, sakantis „Amžiais gerbs jus lietuviai...“